

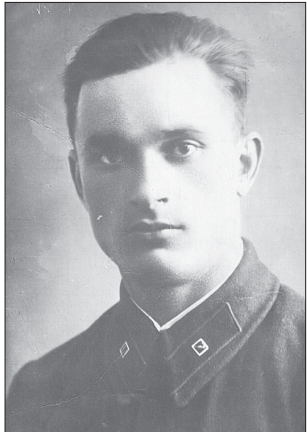

ПАД МАДРЫДАМ

Іспанію атрымалі першыя званні Героя Савецкага Саюза воіны-беларусы

Добраахвотнік лейтэнант Сяліцкі

Сяліцкі Мікалай Аляксандравіч (1907—1936). Выпускнік арлоўскай бранятанкавай школы (1931). Герой

Мікалай Аляксандравіч Сяліцкі.

Савецкага Саюза (1936), камандзір танкавага ўзвода іспанскіх рэспубліканскіх войск, лейтэнант. Нарадзіўся 5 красавіка 1907 года ў губерньскім горадзе Мінску ў сям'і рабочага. Атрымаўшы сярэднюю адукацыю, працаваў памочнікам машыніста ў дэпо на чыгуначнай станцыі. У 1931 годзе быў прызваны ў Чырваную Армію. Служыў у 4-й механізаванай брыгадзе Беларускай ваеннай акругі.

Брыгада была адной з найлепшых злучэнняў, на яе ўзбраенні былі танкі Т-26, якія лічыліся на той час самымі баяздольнымі ў СССР. У пачатку верасня 1936 года камандзір брыгады Д. Р. Паўлаў быў тэрмінова выкліканы ў Маскву да кіраўніка Аўтабранятанкавага ўпраўлення Чырвонай Арміі Інакенція Андрэевіча Халепскага. Загад быў суперсакрэтным — сфарміраваць і тайна адправіць у Іспанію атрад савецкіх інструктараў-танкістаў для навучання іспанцаў. І ўжо праз месяц у порт Картахе-ны прыбыў савецкі грузавы параход «Комсомолец» з танкамі, боепрыпасамі і палівам, а таксама з 80 добраахвотнікамі-танкістамі. Сярод іх быў лейтэнант Мікалай Сяліцкі. З Картахе-ны танкісты пераправіліся ў горад Арчэн, дзе быў запушчаны навучальны цэнтр для падрыхтоўкі іспанскіх танкістаў.

Дарэчы, што датычыцца камбрыга Дзмітрыя Рыгора-віча Паўлава, то падчас гра-

мадзянскай вайны ў Іспаніі з кастрычніка 1936 года да чэрвеня 1937-га ён быў камандзірам танкавай брыгады, ваяваў пад псеўданімам Пабла. У шэрагу аперацый кіраваў вялікімі кансальдаванымі танкавымі групамі войск. Асабліва вызначыўся пры ліквідацыі прарыву фронту пад горадам Махадаонда ў студзені 1937 года, у аперацыі пад Гвадалахара-рай (сакавік 1937 г.). За бітву пры Хараме быў узнагароджаны іспанскім баявым ордэнам. Герой Савецкага Саюза. Перад Вялікай Айчыннай вайной і ў першы яе месяц — камандуючы войскамі Беларускай асобай ваеннай акругі (з 11 ліпеня 1940-га — Заходняй асобай ваеннай акруга).

Камбрыг
Дзмітрый Рыгоравіч Паўлаў.

Такім чынам, на палях Іспаніі рыхтаваліся да сутычкі СССР, Германія і Італія, апырэдджаючы тым самым падзеі, якія ўзрушаць увесь свет праз тры гады...

Між тым развал рэспубліканскага фронту пад Мадрыдам прыняў пагрозылівыя памеры. 24 кастрычніка новы прэм'ер-міністр рэспубліканскага ўрада Ларга Кабальера зняў свайго любімага палкоўніка Асэнсіа з пасады камандуючага Цэнтральным фронтам, перавёўшы яго з павышэннем на пасаду намесніка ваеннага міністра. Месца Асэнсіа, за якім у народзе трывала ўмацавалася рэпутацыя «арганізатара паражэнняў» (рамантычная гаворка тлумачыла няўдачы Асэнсіа яго праблемамі з каханай жанчынай), заняў генерал Пасас, а адказным непасрэдна за абарону сталіцы стаў генерал Міяха. Пасля няўдачы пад Кордавай у жніўні ён быў пераведзены на пасаду

ваеннага губернатара Вальенсіі ў глыбокі тыл, дзе яму не было чым камандаваць. І вось яго раптам накіравалі ў Мадрыд, Міяха зразумеў, што з яго проста жадаюць зрабіць «ахвярнага казла» за неміную страту сталіцы. Генерала недаацэньвалі ўсе, у тым ліку Франка, які лічыў Міяху бяздарным і нядбайным. Грузны і блізарукі генерал не выглядаў бравым героем. Але, як аказалася, геройства яму было не займаць, ён быў гатовы біцца да канца.

Ларга Кабальера тэрмінова запатрабаваў пад Мадрыд рускія танкі. Асабіста праінспектаваўшы роту Армана, прэм'ер акрыяў духам і загадаў неадкладна пачаць контрнаступленне.

...Такім чынам, 26 кастрычніка, пасля ўскладнення баявой абстаноўкі пад Мадрыдам, навучанне ў Арчэне было спынена, і з савецкіх інструктараў і курсантаў вучэбнага цэнтра паспешліва сфарміравалі танкавую роту з 15 Т-26, якую адразу ж перакінулі да сталіцы. Камандзірам роты стаў Польш Арман («капітан Грэйз»). У склад экіпажаў увайшлі 34 савецкія і 11 іспанскіх танкістаў.

На світанні 28 кастрычніка савецкія танкі сканцэнтраваны на поўнач ад вёскі Вальдэмора (за 22 км ад Мадрыда). Франкісты знаходзяцца побач, іх 15 тысяч. Паўстанцы захапілі гарады Эсківіяс і Сесінья (35 км ад цэнтра Мадрыда). Планы захопу Мадрыда можна сарваць толькі контратакамі, толькі раздушыўшы правы фланг праціўніка, прабіўшыся ў яго тыл, парушаючы сувязь і разбіваючы падраздзяленні, якія набліжаліся да фронту.

Танкавая рота Армана атрымала задачу падтрымаць іспанскую пяхоту пры нападзе на горад Сесінья. Аднак пяхота спазнілася да таго часу, як пачалася атака, і танкі ўступілі ў бой без прыкрыцця (наогул, за іспанцамі такое вадзілася: у самы, здавалася б, разгар бою, яны маглі спыніць усе дзеянні і сесці, напрыклад, палуднаваць). Не было да таго ж і дакладнай інфармацыі пра месцазнаходжанне праціўніка, і Пол Арман вырашыў адправіць тры танкі ў разведку. Разведка прайшла ўздоўж ускраіны горада і не заўважыла войскаў франкістаў. 12 баявых машын, пад'ехаўшы да Сесіні ў маршавым парадку з адкрытымі люкамі, раптам сутыкаюцца ў горадзе з праціўнай пяхотай і артылерыяй. Танкі адразу ж кінуліся ў атаку...

Вось як апісваў гэты падзеі ў сваім «Іспанскім дзённымі» вядомы савецкі публіцыст і нарысіст Міхаіл Кальцоў. Ён быў відавочцам тых падзей. Захаваем мову арыгінала.

«Шесть часов тридцать минут. Появилась танковая колонна. Ребята тоже не спали, держатся тоже немного

взвинченно, но бодро, с улыбкой. Авиация почему-то запаздывает. Только в шесть сорок слышны кое-какие взрывы в направлении Торрехона, Сесеньи, Ильескас. Танки бросаются вперед.

Они мчатся по полю и подкатывают к деревне. Несколько растерянный огонь мятежников утихает. Не встречая сопротивления, колонна переходит окопы и движется по главной улице Сесеньи. Непонятно, почему ей не препятствуют. Ведь здесь стоят части фашистской колонны полковника Монастерио.

Маленькая площадь, обставленная старыми каменными домами. Стоят солдаты, марокканцы, просто жители, стоят довольно спокойно.

Фашистский офицер поднятием руки останавливает передний танк. Командир молча стоит, по пояс выходя над башней. Обе стороны разглядывают друг друга.

Фашист любезно спрашивает:

Савецкі ваенна-палітычны плакат, 1937-га.

— Итальяно?

Командир ещё несколько секунд задерживает ответ, затем исчезает в башне, хлопнув за собой крышку, и даёт огонь.

В эту минуту деревня превращается в пекло.

Танки катятся на толпу, рвут её в клочья орудийным и пулемётным огнём, топчут и давят гусеницами. Слышны дикие вопли марокканцев, их пули звонко стучатся в броню танка.

Кони становятся на дыбы, сбрасывая умирающих всадников и падая сами друг на друга. В несколько десятков секунд образуется сплошная груда лошадиных и человеческих тел, красных фесок, белых кисейных арабских шарфов. Танки не могут стрелять друг другу в затылок, командирская машина выпускает в это время несколько снарядов и пулемётных очередей, затем вскарабкивается на живую кучу и идёт, давя, колыхаясь на ухабах; за ней остальные машины».

Мікалай Сяліцкі двойчы атакаваў артылерыйскія пазіцыі, знішчыў батарэю горных гармат, некалькі транспартных машын з боепрыпасамі і салдатамі. Экіпаж Сяліцкага і яшчэ дзве баявыя машыны першымі ўварваліся на вуліцы Эсківі-яса, але трапілі пад шквал агню гармат, устаноўленых сярод развалін будынкаў, бу-

тэлькі з палівам паляцелі з дахаў дамоў.

Танкісты няк не маглі манёўраваць на вузкіх вуліцах. У танка лейтэнанта Сяліцкага была збіта гусеніца, і машына была вымушана спыніцца. Іншыя экіпажы кінуліся на дапамогу, але Сяліцкі адмовіўся ад яе, ён не хацеў, каб і іх танкі сталі мішэнню для праціўніка, загадаў ім рухацца наперад і працягваць бой. Лейтэнант спадзяваўся самастойна справіцца з рамонтам гусеніцы. Рамонт просты, 20—30 хвілін, і можна будзе рухацца далей.

Экіпажу Сяліцкага не ўдалося гэта зрабіць, машыну акружылі мароканцы. Праўда, спачатку ворагі нічога не маглі зрабіць з бранёй танка — усе іх гарматы, здольныя прабіць яе, былі знішчаны, а іх кулі барабанілі па брані, як гарох аб сцяну. Таму франкісты напоўнілі бутэлькі бензінам, падпалілі іх і сталі закідваць імі нерухомы Т-26. Хутчэй за ўсё, калі гаручае запалала на брані, экіпаж быў

да, лейтэнант Іван Лобач родам з Полацка, пасмяротна ўзнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга, як і старшыня Мазылёў.

Першымі змагаліся з фашыстамі

У першы дзень 1937 года чытачы цэнтральных савецкіх газет знайшлі на іх першых старонках пастанову ЦВК СССР ад 31 снежня 1936 года «Аб прысваенні звання Героя Савецкага Саюза лётчыкам і танкістам Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі». Матывацыя ўзнагароджання была выкладзена без усялякай канкрэтыкі і згадкі месцаў здзяйснення подзвігаў: «За ўзорнае выкананне спецыяльных і цяжкіх заданняў Урада па ўмацаванні абароннай моцы Савецкага Саюза і праяўлены ў гэтай справе гераізм прысвоіць званне «Героя Савецкага Саюза» з уручэннем ордэна Леніна». 14-ы пункт пастановы паведамляў аб высокай узнагародзе «лейтэнанту Сяліцкаму Мікалаю Аляксандравічу — камандзіру танкавага ўзвода».

Баявая біяграфія танкавай роты Армана працягвалася менш за месяц, да 17 лістапада 1936 года. З 15 танкаў уцалелі ўсяго пяць. Мадрыд войска Франка так і не ўзяло. За воінскую доблесць пад іспанскай сталіцай званне Героя пасмяротна атрымаў яшчэ адзін беларускі танкіст. У пастанове ЦВК СССР адразу ўслед за лейтэнантам Сяліцкім значыцца 28-гадовы малодшы камандзір Павел Емяльянавіч Купрыянаў. Павел нарадзіўся 29 чэрвеня 1908 года ў вёсцы Старынцы (цяпер Полацкі раён). Ён служыў у РСЧА з 1929 года і быў вопытным танкістам. У Іспанію прыбыў у кастрычніку 1936-га ў ліку першых савецкіх добраахвотнікаў. Купрыянаў быў камандзірам экіпажа танка Т-26 і загінуў у баі 9 лістапада 1936 года.

Чацвёра танкістаў-беларусаў былі ўдастоены ў 1936—1937 гадах звання Героя СССР за баі ў Іспаніі.

Мікалай Сяліцкі навечна залічаны ў спісы агульнавайскавага факультэта Ваеннай акадэміі Рэспублікі Беларусь. Яго імя носіць адна з вуліц Мінска. На доме № 103 устаноўлена мемарыяльная дошка.

Савецкім людзям тады не расказалі ні пра тое, што многія з герояў былі ўдастоены самага высокага ў краіне звання пасмяротна, ні пра тое, што яны ваявалі на грамадзянскай вайне ў Іспаніі, абараняючы Мадрыд на баку рэспубліканцаў. Тая вайна, у якой з савецкага боку ўдзельнічала каля трох тысяч ваенных саветнікаў і добраахвотнікаў, стала першым сутыкненнем з фашысцкімі і нацысцкімі войскамі. Першым. Але не апошнім.

Анатоль СЛАНЕЎСКІ.

У памяць героя — Мемарыяльная дошка на адным з дамоў на вуліцы М. Сяліцкага ў Мінску.